

УДК 78.01

DOI 10.32461/2226-3209.2.2024.308269

Цитування:

Васильківський А. О. Концертне виконавство як феномен культури: комунікативний аспект. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2024. № 2. С. 28–32.

Васильківський Анатолій Олегович,
аспірант Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
<http://orcid.org/0009-0007-5190-4586>
dkr3123.avasykivskyi@dakkkim.edu.ua

Vasykivskyi A. (2024). Concert performance as a cultural phenomenon: communicative aspect. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 2, 28–32 [in Ukrainian].

КОНЦЕРТНЕ ВИКОНАВСТВО ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ: КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ

Мета статті – розгляд концертного виконавства як феномену культури в його історичній генезі і діячності та виявлення його комунікативних аспектів. **Методологія дослідження** ґрунтується на застосуванні міждисциплінарного та системного підходів, а також сукупності таких дослідницьких методів, як культурологічний, аналітичний, синтетичний, що дозволило комплексно розглянути означену проблематику й отримати достовірні та обґрунтовані результати дослідження. **Наукова новизна** роботи полягає в теоретичному осмисленні концертного виконавства як феномену культури, його комунікативних особливостей та основних тенденцій розвитку в контексті сучасної динаміки культури, технологій. **Висновки.** Концертне виконавство є багатограним феноменом, що має величезний вплив на культуру та суспільство, при цьому створює нові естетичні досвіди, сприяє культурному обміну та розвитку музичного мистецтва. У сучасному світі, де музика є важливою частиною повсякденного життя, концертне виконавство залишається джерелом творчого самовираження та засобом міжкультурної комунікації. У ньому поєднуються традиції і новітні технології, глобальні тенденції та індивідуальні культурні особливості. Концерти продовжують бути важливою частиною культурного життя сучасного суспільства, пропонуючи унікальні можливості для спілкування та творчості. Сучасне концертне виконавство часто виходить за межі національних кордонів, сприяючи глобальному культурному обміну. Міжнародні гастролі, участь у фестивалях та співпраця з музикантами з різних країн сприяють взаємному збагаченню культур і розширенню музичного горизонту.

Ключові слова: концертне виконавство, музична культура, музичні твори, інтерпретація, культурна динаміка, інформаційні технології, культурний розвиток.

Vasykivskyi Anatoly, graduate student of the National Academy of Management Culture and Arts

Concert performance as a cultural phenomenon: communicative aspect

The purpose of the article is to consider the concert performance as a cultural phenomenon in its historical genesis and diachrony and to identify its communicative aspects. **The research methodology** is based on the application of interdisciplinary and systemic approaches, as well as a set of such research methods as cultural, analytical, and synthetic, which will allow a comprehensive consideration of the given problem and obtain reliable and substantiated research results. **The scientific novelty** of the work lies in the theoretical understanding of concert performance as a cultural phenomenon and its communicative features and main development trends in the context of modern dynamics of culture and technology. **Conclusions.** Concert performance is a multifaceted phenomenon that has a huge impact on culture and society, while creating new aesthetic experiences, promoting cultural exchange and the development of musical art. In today's world, where music is an important part of everyday life, concert performance remains a source of creative expression and a means of cross-cultural communication. It combines traditions and the latest technologies, global trends and individual cultural features. Concerts continue to be an important part of the cultural life of modern society, offering unique opportunities for communication and creativity. Contemporary concert performance often transcends national boundaries, contributing to global cultural exchange. International tours, participation in festivals and cooperation with musicians from different countries contribute to the mutual enrichment of cultures and the expansion of the musical horizon.

Keywords: concert performance, musical culture, musical works, interpretation, cultural dynamics, information technologies, cultural development.

Актуальність теми дослідження. Концертне виконавство є важливим феноменом культури, який охоплює широкий спектр музичних подій, від сольних виступів до масштабних оркестрових концертів. Воно має глибокі історичні корені і є невід'ємною частиною музичної культури багатьох народів. На думку Т. Глушук, музично-виконавське мистецтво як явище культури виступає складовою художньої культури, тобто системою стосунків, що виникають у процесі сприйняття музики, створення, відтворення, аналізу та оцінки музичних творів. Музичне виконавство є складовою музично-виконавського мистецтва і виступає як цілісне утворення творчої духовної практики, що забезпечує звукообразну реалізацію музичного твору через музично-творчу діяльність виконавця, його виконавську майстерність та музично-комунікативну взаємодію всіх учасників музично-виконавського процесу, а елементами його підсистеми й водночас функціональними виконавськими структурами є «виконавець», «музичний твір», «музично-виконавська школа», «музично-виконавська діяльність», «музично-виконавська творчість», «музично-концертна практика» [5, 90]. На думку Т. Зінської, музично-виконавське мистецтво є системою, що функціонує у взаємодії компонентів: музичного виконавства, освіти та концертної практики в середовищі окремої країни, визначаючи певною мірою її соціокультурний простір. Також музичне виконавство належить до творчої практики, що забезпечує звукообразну реалізацію музичного твору через музично-творчу діяльність виконавця, його виконавську майстерність та музично-комунікативну взаємодію всіх учасників музично-виконавського процесу [8, 7].

Розглядаючи в цілому поняття музичної культури з погляду практики, увага дослідників акцентується її системності у взаємозв'язку структурних елементів. Багаторівневість музичної культури включає насамперед етнічну складову музичної культури, що репрезентує певну систему цінностей; процес музичної творчості, виконання та сприйняття», а також музичного відтворення.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблематика вивчення концертного виконавства з точки зору мистецтвознавчої практики та загальної теорії культури знайшла відображення в низці наукових праць вчених, таких, як: В. Білоус [1], І. Бобул [2], Н. Брояко [3], В. Виткалов [4], С. Виткалов [4], Т. Глушук [5], Т. Гуменюк [6], М. Давидов [7], Т. Зінська [8], В. Калужська [9], Б. Ковалик [12],

Л. Лабінцева [10], В. Левко [11], С. Міщенко [13], М. Ужинський [12], Є. Черняк [13] та ін. Водночас потребує цілісного осмислення дослідження комунікативних аспектів концертного виконавства як феномену культури.

Мета роботи – розгляд концертного виконавства як феномену культури в його історичній генезі і діяхронії та виявлення його комунікативних аспектів.

Виклад основного матеріалу. Концертна діяльність бере свій початок від тих історично обумовлених форм культури, де виконання музики було невід'ємною частиною релігійних та загальносуспільних церемоній. У добу середньовіччя, бароко та подальший час концертна музика набувала різних форм і значень, еволюціонує від придворних розваг до публічних виступів.

Концерти виконують важливу соціальну роль, об'єднуючи людей різного віку та культури для спільного музичного досвіду, при цьому сприяючи культурному обміну та виступаючи засобом комунікації між музикантами та аудиторією, допомагаючи встановлювати соціальні зв'язки та популяризувати культурні цінності.

Концертне виконавство є унікальним мистецтвом, де важливу роль відіграють як технічна майстерність музикантів, так і їхня здатність передати емоції та інтерпретувати твір. Акустика залу, особливості сценічного простору і навіть реакція аудиторії можуть впливати на сприйняття музичного твору. Концертне виконавство також допомагає слухачам краще розуміти музику, знайомитися з різними жанрами і стилями, а також сприяє розвитку музичних навичок у молодих музикантів через майстер-класи та спільні виступи. На думку Л. Лабінцевої, концертний виступ являє собою особливу форму діяльності музиканта-виконавця, що має свої закономірності, які необхідно враховувати не тільки в період підготовки до концерту, а й протягом усього періоду вивчення музичного твору [10, 299].

Поява масової культури, орієнтованої на визнання у найширшій аудиторії наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. повністю змінили уявлення про концертне виконавство та творчість музиканта-виконавця. Цьому передували, за визначенням В. Калужської, насамперед певні інваріантні форми музичного та сценічного втілення, задані глобальними подіями історичного масштабу та випробувань світових війн, тотальністю мультикультурних процесів, що відбувалися в Америці та в

країнах Західної Європи, що знайшло вияви у відкритті нових, архетипних шарів і прошарків культури [9, 11].

Відповідно до виконання академічної музики в цей час поступово наближається до норм, заданих неакадемічною музикою (популярною та рок-музикою). Саме цим формується новий погляд на творче життя артиста — зокрема як на комерційно успішний проєкт, який потребує участі не лише самого музиканта, а й музичних продюсерів, піар-фахівців, іміджмейкерів тощо. Прагнення досягти успіху у публіки за будь-яку ціну — це те нове, що привнесли до академічного виконавства поп-культура та шоу-бізнес.

Загалом виконавство є об'єктивно нейтральним актом озвучення музичного тексту, проте культурна сутність виконавства музичного твору зводиться до втілення найрізноманітніших його компонентів та має об'єктивний, канонізований та виконавський (у вузькому значенні) характер, де вагоме і ключове місце відводиться авторській творчій інтерпретації. Саме в інтерпретації представлено власне бачення музикантом-виконавцем музичного твору, а інтерпретація репрезентує виконавця як творця, який доносить до аудиторії свою особисту, «семантично означену» позицію і баченні. На думку І. Бобула, «в музичній творчості текст, в його зумовленості процесом інтерпретації, є не лише системою зв'язків всередині твору (між різними фрагментами твору), але й насамперед перехресними взаємодіями текстів різних творів, що породжує феномен цитації та алюзії, відображено в явищі та понятті інтертекстуальності, сприяє формуванню власних семантичних властивостей виконавської інтерпретації» [2, 77].

Створюючи музичний твір, автор закладає в ньому комплекс певних засобів музичної виразності з метою впливу на емоційний стан слухача. Однак у процесі живого звучання музичного твору цей вплив може бути різним залежно від багатьох чинників [10, 300].

Виконавець в цьому сенсі виступає в ролі інтерпретатора, який визначає межі мистецької свободи в межах нотного тексту, композиторських ремарок з приводу темпів і характеру виконання тощо. Проте для інтерпретатора залишається дуже широке місце застосування свого творчого потенціалу. Саме тому один і той же твір може мати найрізноманітніші варіанти інтерпретаторських рішень.

Як слушно відзначають С. Виткалов та В. Виткалов, «сучасний мистецький світ прискорено змінюється і на його еволюцію

суттєво впливає міжкультурна комунікація, поява нових музичних інструментів чи художніх технік, як і нових форм чи типів виконавських колективів, в основі діяльності яких лежить широке використання комп'ютера, народного (а почасти, й архаїчного) інструментарію, а також зміни подання культурного продукту та спілкування з аудиторією і ще безлічі того, що включає в себе таке ємне поняття, як «культурний досвід». А все це, помножене на світові соціально-політичні виклики, помітно впливає й на статус та творчий стан виконавця, стимулює його бажання до постійного пошуку власного позиціонування у просторі сучасної музичної культури» [4, 266].

Концертне виконавство у сучасному світі зазнало значних змін та еволюції, поєднуючи традиції минулого з новітніми технологіями і соціальними трендами. Воно включає різноманітні форми і формати, від класичних концертів до інтерактивних і мультимедійних шоу. З розвитком технологій змінилися і форми концертної діяльності. Сучасні концерти часто включають у себе використання світлових ефектів, візуалізацій та мультимедійних елементів, які підсилюють враження від музики. Крім того, технології дозволяють транслювати концерти в прямому ефірі або записувати їх для майбутнього перегляду, що розширює доступ до культурних подій. Використання передових звукових систем і цифрових мікшерів дозволяє досягти ідеального звучання навіть у великих залах або на відкритих майданчиках. Акустичні корекції та спеціальні ефекти можуть створювати різні звукові середовища, підлаштовуючись під музику. Лазерні шоу, 3D-проекції, інтерактивні екрани та інші візуальні елементи доповнюють музику, створюючи захоплюючі мультимедійні досвіди. Це особливо популярно в жанрах електронної музики та поп-концертах. Віртуальна та доповнена реальність дозволяють створювати унікальні концертні досвіди, які інтегрують глядачів у музичний простір. Це відкриває нові можливості для взаємодії з аудиторією, а такі відомі й популярні платформи, як YouTube, Netflix та спеціалізовані музичні сервіси, надають доступ до широкого вибору концертів для прослуховування. Сучасні концерти часто включають інтерактивні елементи, які дозволяють аудиторії брати активну участь у шоу через мобільні додатки, голосування або навіть пряму взаємодію з артистами.

Інноваційні технології в освіті, науці, професійній музичній діяльності та культурі

взаємозалежні, у них формується інноваційне мислення, яке конвертує традиції в інновації. Музична культура сьогодні існує як у традиційній формі, так і в сучасному медіапросторі. Креативні індустрії у сфері музично-виконавського мистецтва як одного з найяскравіших напрямів у професійній діяльності музиканта сьогодні переживають небувале піднесення. Впровадження інноваційних комп'ютерних технологій збагатили та сприяли більшому охопленню слухацької аудиторії та залученню більшої кількості креативно мислячої молоді.

Концертне виконавство стає важливим чинником розвитку культурних креативних індустрій, адже великі концертні зали, фестивалі та гастрольні тури активно формують сегмент популярної культури, сприяють розвитку індустрії розваг. Масові музичні фестивалі стали важливою частиною сучасного концертного життя: такі події, як Coachella (Коачелла-фест – музичний фестиваль, що проводиться у Каліфорнії, США, об'єднуючи музичних виконавців з різних музичних жанрів (включаючи рок, інді, хіп-хоп та електронну, танцювальну музику), Glastonbury (Гластонберський фестиваль сучасного виконавського мистецтва, що відбувається з 1970 року недалеко від міста Гластонбері у Великій Британії), Tomorrowland (фестиваль електронної музики, який щорічно проходить в місті Бом, Бельгія. Вперше проведений у 2005 році і з того часу став одним із найбільших та найвідоміших музичних фестивалів у світі), – об'єднують десятки тисяч людей з усього світу, пропонуючи багатожанрову музику та інтерактивні розваги. Вони стали платформою для культурного обміну і нового музичного досвіду. Сучасна музика часто поєднує елементи різних культур, створюючи нові жанри і стилі, а концертні виступи стають місцем для презентації таких кроскультурних проєктів.

Музичне виконавство, що втілює нові явища загальнокультурного розвитку, трактується як креативний процес у культурі. Музикант-виконавець як креативна особистість є безпосереднім учасником культуротворчого процесу. Розуміння взаємодії всередині музичної комунікації (композитора, виконавця, слухача) за допомогою музичного твору забезпечує можливість нового погляду на внутрішні механізми розвитку сучасної культури. Музика є буттям культури, яка знаходить своє втілення у витворах мистецтва, за допомогою виконавця знаходить реальне звучання. Музиці належить особливе місце

серед виконавських мистецтв, які закріпили у європейській культурі статус художнього твору як втілення духовно значущого змісту у специфічних формах, що забезпечують його об'єктивне сприйняття слухачами.

На сьогодні спостерігається відродження раніше забутих форм виконавчого мистецтва, які в сучасних умовах набувають нових вимірів, що веде до появи інноваційних ідей у трактуванні творів музичного мистецтва, до пошуку нових типів фактури, нових прийомів виконання, нового звучання інструментів. Досягнення новітніх технологій сприяли появі нових технічних засобів, які відкрили перед виконавцями величезні можливості індивідуальної виконавської реалізації твору. У культурі кінця ХХ – початку ХХІ ст. спостерігається відчутний поворот музики до імпровізаційно-рухливих структур, і, як наслідок, виникає радикальна зміна ролі музиканта-виконавця. Саме через індивідуальне розуміння твору формуються суб'єкти музичної комунікації - виконавець та слухач (композитор та слухач, композитор та виконавець).

Наукова новизна роботи полягає в теоретичному осмисленні концертного виконавства як феномену культури та його комунікативних особливостей і основних тенденцій розвитку в контексті сучасної динаміки культури, технологій.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що сучасне концертне виконавство є динамічним і багатограним феноменом, що постійно розвивається. У ньому поєднуються традиції і новітні технології, глобальні тенденції та індивідуальні культурні особливості. Концерти продовжують бути важливою частиною культурного життя сучасного суспільства, пропонуючи унікальні можливості для спілкування та творчості. Сучасне концертне виконавство часто виходить за межі національних кордонів, сприяючи глобальному культурному обміну. Міжнародні гастролі, участь у фестивалях та співпраця з музикантами з різних країн сприяють взаємному збагаченню культур і розширенню музичного горизонту.

Література

1. Білоус В. П. Психологічні аспекти формування виконавської художньої майстерності : автореф. дис. ... канд. мистецтвозн.: 17.00.03 Музичне мистецтво. Київ, 2005. 20 с.
2. Бобул І. В. Жанрові форми та стильові конотації вокально-естрадного виконавства в

музичній культурі України кінця ХХ – початку ХХІ століття: дис... канд. мист. Київ, 2018. 219 с.

3. Брояко Н. Б. Актуальні проблеми сучасного музичного виконавства. *Вісник Маріупольського державного університету. Філософія, культурологія, соціологія* : зб. наук. пр. 2015. Вип. 9. С. 33–38.

4. Виткалов С. В., Виткалов В. Г. Сучасна інструментальна практика: культурно-мистецький аспект трансформаційних змін. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2020. Випуск 34. С. 265–270.

5. Глушук Т. В. Музично-виконавське мистецтво як об'єкт дослідження українського мистецтвознавства. *Культура і сучасність*. 2016. №1. С. 87–91.

6. Гуменюк Т. «Друга реальність» сучасної культури та її виміри. погляд на вік ХХ з початку ХХІ століття. *Київське музикознавство / Нац. музична акад. України ім. П. І. Чайковського, Київ. ін-т музики ім. Р. М. Глієра*, 2014. Вип. 214. С. 3–15.

7. Давидов М. До проблеми опанування цілісною теорією музично-виконавської майстерності. *Музична україністика: сучасний вимір*: зб. наук. праць. 2010. URL: <https://core.ac.uk/reader/38366610> (дата звернення: квітень 2024 р.)

8. Зінська Т. В. Музично-виконавське мистецтво в соціокультурному просторі України кінця ХХ – початку ХХІ століття : автореф. дис. ... канд. мист. Київ, 2011. 18 с.

9. Калужська В. О. Еволюція естрадного мистецтва в контексті масової культури: філософсько-антропологічний аналіз : автореф. дис. ... канд. філос. наук / НПУ імені М.П. Драгоманова. Київ, 2015. 24 с.

10. Лабінцева Л. П. Концертна діяльність як показник виконавської майстерності музикантів. *Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики ХХІ століття* : матер. конф., 16–17 жовтня 2014 р., м. Київ. С. 297–303.

11. Левко В. І. Актуальні тенденції концертного життя України кінця ХХ – початку ХХІ століття. *Культура і сучасність*. 2016. №1. С. 98–105.

12. Ужинський М. Ю., Ковалик Б. В. Історичні етапи розвитку музичного мистецтва в контексті науково-технічного прогресу. *Мистецтвознавчі записки*. 2022. Вип. 42. С. 79–83.

13. Черняк Є., Міщенко С. Специфічні особливості прояву виконавської майстерності концертмейстера-піаніста в процесі ансамблевого музикування. *Молодь і ринок*. 2021. №3 (189). С. 59–67.

References

1. Bilous, V. P. (2005). Psychological aspects of the formation of performing artistic skill: author's abstract. thesis ... candidate art history: 17.00.03 Musical art. Kyiv [in Ukainian].

2. Bobul, I. V. (2018). Genre forms and stylistic connotations of vocal pop performance in the musical

culture of Ukraine at the end of the 20th - beginning of the 21st century: dis... Ph.D. myst. Kyiv, [in Ukainian].

3. Broyako, N. B. (2015). Actual problems of modern musical performance. Bulletin of the Mariupol State University. Series: philosophy, cultural studies, sociology: coll. of science works, (9), 33–38 [in Ukainian].

4. Vytkafov, S. V., Vytkafov, V. G. (2020). Modern instrumental practice: cultural and artistic aspect of transformational changes. Ukrainian culture: past, present, ways of development, (34), 265–270 [in Ukainian].

5. Hlushchuk, T. V. (2016). Musical and performing arts as an object of research in Ukrainian art history. Culture and modernity: an almanac, (1), 87–91[in Ukainian].

6. Humenyuk, T. (2014). "Second reality" of modern culture and its dimensions. a view of the 20th century from the beginning of the 21st century. Kyiv musicology / Nat. music academy of Ukraine named after P. I. Tchaikovsky, Kyiv. Institute of Music named after R. M. Gliera, (214), 3–15 [in Ukainian].

7. Davydov, M. (2010). To the problem of mastering the integral theory of musical and performing skill. Ukrainian musical studies: modern dimension: coll. of science works. Retrieved from: <https://core.ac.uk/reader/38366610> [in Ukainian].

8. Zinska, T. (2011). Musical and performing arts in the socio-cultural space of Ukraine at the end of the 20th - beginning of the 21st century: autoref. thesis ... candidate myst. Kyiv [in Ukainian].

9. Kaluzhska, V. O. (2015). The evolution of pop art in the context of mass culture: a philosophical and anthropological analysis: autoref. dis.... Ph.D. Philos. of Sciences. Kyiv [in Ukainian].

10. Labintseva, L. P. (2014). Concert activity as an indicator of the performance skills of musicians. Professional art education and artistic culture: challenges of the 21st century: Conference materials, October 16–17, Kyiv, 297–303 [in Ukainian].

11. Levko, V. I. (2016). Actual trends of the concert life of Ukraine at the end of the 20th - beginning of the 21st century. Culture and modernity: an almanac, (1), 98–105 [in Ukainian].

12. Uzhynskyi, M. Yu., Kovalik, B. V. (2022). Historical stages of the development of musical art in the context of scientific and technological progress. Art history notes: coll. of science Ave, (42), 79–83 [in Ukainian].

13. Chernyak, E., Mishchenko, S. (2021). Specific features of performance skills of a concertmaster-pianist in the process of ensemble music making. Youth and the market, 3 (189), 59–67 [in Ukainian].

*Стаття надійшла до редакції 18.04.2024
Отримано після доопрацювання 16.05.2024
Прийнято до друку 24.05.2024*